

(Платон, Арістотель тощо). Це підхід філософів, які, визнаючи наявність хаосу, вважають це визнання важливою передумовою повноцінного життя людини – Шеллінг, Ортега-і-Гассет. І нарешті, шлях до четвертої стратегії, яку ми назвали «підхід колекціонера», – вказали нам Зонтаг та Гринуей.

Ми вважаємо продуктивним подальше дослідження феномену хаосу, зокрема, плануємо прослідити еволюцію філософських стратегій взаємодії з хаосом.

Бібліографічні посилання

1. Берлин І. Европейское единство и превратности его судьбы / И. Берлин // Неприкосновенный запас. Дебаты о политике и культуре. – 2002. – № 1. – С. 5–23.
2. Вико Дж. Основания новой науки об общей природе наций / Дж. Вико. – К.: Книга, 1994. – 618 с.
3. Гете И. В. Избранные философские произведения / И. В. Гете. – М.: Наука, 1964. – 520 с.
4. Зонтаг С. Мысль как страсть: Избранные эссе 1960-70-х годов / С. Зонтаг. – М.: Русское феноменологическое общество, 1997. – 208 с.
5. Кулик О. В. Філософія як впорядкування / О. В. Кулик // Філософія і політологія в контексті сучасної культури. – Д.: Вид-во ДНУ, 2010. – С. 75–81.
6. Ортега-и-Гассет Х. Восстание масс / Х. Ортега-и-Гассет. – М.: АСТ, 2008. – 352 с.
7. Фрагменты ранних греческих философов / Подготовка издания А. В. Лебедева. – М.: Наука, 1989. – 576 с.
8. Шеллинг Ф. В. Философия искусства / Ф. В. Шеллинг. – М.: Мысль, 1966. – 496 с.
9. Элиаде М. Миф о вечном возвращении / М. Элиаде. – СПб.: Алетейя, 1998. – 250 с.

Надійшла до редколегії 04.01.11

УДК 316.752

С. В. Куцепал

*Полтавський юридичний інститут Національного університету
«Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*

ОСВІТА В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ: ДІАЛЕКТИКА ТРАДИЦІЙ ТА ІННОВАЦІЙ

Обґрунтовуються необхідність та сутність інноваційного розвитку освіти в умовах інформаційного суспільства.

Ключові слова: освіта, інновація, традиція, інформаційне суспільство.

Обосновываются необходимость и сущность инновационного развития образования в условиях информационного общества.

Ключевые слова: образование, инновация, традиция, информационное общество.

Necessity and essence of innovation development of education under information-oriented society's circumstances has been proved in the article.

Keywords: education, innovation, tradition, information-oriented society.

Уже майже півстоліття світовий філософський загал активно послуговується терміном «інформаційне суспільство», авторство якого приписується професору Токійського технологічного інституту Ю. Хаяші, проте популяризатором інформаційного суспільства можна вважати Д. Белла, який розробив модель суспільства, що базується на теоретичних знаннях, котрі одночасно оголошуються і визначальним принципом, і джерелом інновації, і засобом формування політики. В інформаційному суспільстві найважливішими сферами соціальної активності постають галузь освіти, науково-технічна, мережа масових комунікацій, інформаційна служба та обслуговування мереж інформаційних пристроїв. Виникнення інформаційного суспільства стало наслідком інформаційної революції, коли були радикально змінені інструментальні засади, способи та технологія передачі, збереження інформації, кардинально збільшені обсяги інформації, доступної активній частині населення планети.

Традиційно виділяють три основні ознаки інформаційного суспільства:

1) це суспільство нового типу, яке формується в результаті нової соціальної революції, стрімкого розвитку та конвергенції інформаційних і комунікаційних технологій;

2) головною умовою благополуччя держави і кожної людини стає знання, отримане завдяки безперешкодному доступу до інформації та вмінню нею користуватися;

3) це таке суспільство, яке сприяє взаємопроникненню культур, а також відкриває кожному співтовариству і кожній людині нові можливості для самоідентифікації.

Зазначимо також, що у багатьох дослідженнях поняття «інформаційне суспільство», «постіндустріальне суспільство», «суспільство знань» використовуються як синоніми, проте вони все ж фіксують різні межі історичного процесу (наприклад, див. [7]).

В інформаційному, високоіндустріальному суспільстві стрімкий розвиток комп'ютеризації надає людям доступ до надійних та евристично насичених джерел інформації, забезпечує високий рівень автоматизації виробництва. Пріоритетним стає виробництво інформаційного продукту, а не продукту матеріального як це було в індустріальному суспільстві.

Відомий французький філософ Ж.-Ф. Ліотар вказує на метаморфози знання, викликані інформаційною епохою, і аналізує одну

з основних проблем, породжених цією епохою – проблему легітимації знання. Сучасна наука, стверджує вчений, привнесла два нові складники в проблематику легітимації. По-перше, для того, щоб визначити умови істинності, слід відійти від метафізичного пошуку перпосвідчення або трансцендентної влади і визнати, що умови істинності є іманентними правилами наукової гри, а тому не можуть бути встановлені інакше, ніж шляхом наукової дискусії. По-друге, відповідно, не існує іншого доведення істинності правил, окрім того, що вони сформульовані на основі консенсусу експертів. Виникає новий спосіб легітимації та нова природа знання, яка обумовлюється можливістю обробки інформації у кіберпросторі, тобто визначенням кількості знань у відповідності з комп'ютерною логікою. Народжується принципово новий тип суб'єкта – суб'єкт, що володіє знанням. Знання виробляється з метою продажу, а споживається для того, щоб отримати нову вартість у наступному виробництві для продажу. Тобто, знання стає засобом обміну, отримує вартісну форму. Людина стає споживачем нового товару – знання (див. [4]).

Подібну думку висловлює П. Дракер стверджуючи, що знання сьогодні – це інформація, яка має практичну цінність, що слугує для одержання конкретних результатів. Причому результати виявляються поза людиною – у суспільстві, економіці чи у розвитку самого знання.

Цим пояснюється широке використання останнім часом поняття «суспільство знань», атрибутивною ознакою якого є перетворення знань на особливий товар, який не залежить від будь-якого виробництва чи сфери послуг. Майбутнє за тими суспільствами, які спроможні будуть забезпечити такий стан речей, коли знання стане «загальним благом» (див. [6, с. 19]).

Широке розповсюдження комп'ютерних технологій призводить до появи нового виду комунікації, яка визначається як комп'ютерно-опосередковане спілкування у сфері віртуальної реальності. Характерними рисами цього типу комунікації є відсутність таких традиційних елементів комунікації як кінесика (рухи та жести, що мають певне значення), проксемика (дистанція, комфортний простір), просодія (мелодика мови, тембр, наголос, ритм), різноманітні артефакти (одяг, аксесуари, відмітні знаки), хронеміка (час), зоровий та тактильний контакт, вплив запаху тощо. Усе це заперечує концептуальні схеми традиційних засобів комунікації, породжує віру у реальність об'єктів, що існують поза нами, породжує принципово новий тип символічного існування людини, культури, соціуму.

Нова інформаційна ера розвитку людства актуалізує вироблення нових освітніх систем, створення нових моделей навчання, орієнтованих на людину, її духовність та її творчі здібності. Провідні українські вчені В. Андрущенко, Л. Губерський, М. Михальченко переконані, що «освіта належить до таких інституцій, від якості й рівня розвитку яких безпосередньо залежить прогрес суспільства загалом і людської особистості зокрема» [1, с. 550]. Окрім того, освіта знаходиться в процесі активної взаємодії з іншими соціальними системами, про що говорить В. Журавський: «процес адаптації освіти до інших соціальних систем

суттєвим чином впливає також на ці системи, а саме: більш економічно успішними стають, передусім, більш освічені (отже, і більш професійні) учасники економічного процесу; більш активними, творчими (у правових питаннях) і лояльними стають більш освічені громадяни; освіта стає все важливішою умовою успішності політичної кар'єри; релігійні організації переймають все більше цінностей і цілей (передусім гуманістичних) у системі освіти» [2, с. 13–14].

Інформаційна революція, комп'ютеризація, глобалізація суттєво змінюють систему суспільних та індивідуальних цінностей, що відбивається і на освітніх тенденціях, змінює роль соціалізуючих факторів процесу входження людини у соціум, перетворює інтелект, знання, науковий. Освітній та культурний рівень людини на стратегічний ресурс суспільно-історичного розвитку.

Актуалізується необхідність модернізації освіти, перетворення її на дискурс рівних суб'єктів навчально-виховного процесу, на джерело життєтворчої інформації, на базі якої людина формує себе як особистість. Також важливо проаналізувати сутність та основні напрями інноваційного розвитку освіти, які дозволять останній відповідати вимогам часу, а при потребі, йти попереду його вимог, для того, щоб створити «суспільство знань». У сучасній освіті домінуючою стає не поведінкова, смислова компонента підготовки індивіда до життя у соціумі, а це потребує інноваційного розвитку освіти за рахунок внутрішньої особистісної активності людини.

У монографії «Проблеми становлення інноваційної політики в Україні» інновація визначається як нелінійний системний процес, який, виконуючи роль атрактора, «втягує» в себе нові та традиційні виробництва, утворює соціальні, політичні, інституційні формування, еволюціонуючи разом з ними [5]. Інновації в освіті – це система нововведень, що істотно змінюють результати освітнього процесу, створюють нові освітні та виховні системи, залучають нові технології, засновані на інформаційних засобах навчання, мовних стратегіях та дискурсивних практиках організації навчально-виховного процесу.

Основні напрями модернізації української освіти назвав В. Кремень: зміна змісту навчання; спрямованість навчального процесу на навчання впродовж життя; перехід від кваліфікації до компетенції, здатності до адаптації (що особливо важливо в умовах інформаційного суспільства); утвердження особистісно-орієнтованої педагогічної системи на підставі принципу дитиноцентризму, розвиток критичного мислення; завдання навчити співжиттю з іншими людьми і суспільними структурами, виховання патріотизму в умовах конкуренції між державами-націями, забезпечення вільного володіння однією або кількома іноземними мовами; набуття освітою інноваційного характеру, впровадження дистанційної освіти; вдосконалення післядипломної освіти і розробка відповідних державних стандартів з метою створення можливості для переміщення з однієї професійної сфери в іншу, встановлення прямої залежності між якістю освіти та рівнем її оплати; розвиток масової педагогічної культури, педагогізація суспільства [3].

Усі означені напрями модернізації освіти варто здійснювати не шляхом руйнації традиційних усталених форм, методів та технологій, а шляхом діалектичного поєднання, збереження у новому всього позитивного та корисного, що було у старій системі освіти, шляхом взаємодії з тими її елементами, які відіграють продуктивну роль і володіють розвиваючим потенціалом.

У сучасному українському суспільстві, яке постійно переживає кризові стани, відчувається дефіцит гуманізму, духовності, інтелекту, нагальною соціальною потребою і проблемою українського державотворення стає розвиток духовно-творчого потенціалу особистості. Основою такого розвитку є освіта, головним завданням якої зараз постає формування творчої, діяльної особистості, здатної до самовдосконалення і самореалізації.

Особистісно-орієнтована парадигма освіти в умовах тотальної глобалізації, на відміну від інституційної парадигми, легітимізує необхідність зміни пріоритетів в освіті – замість традиційної ретрансляції знань домінування надається формуванню умов та засобів для успішного творчого пошуку, втілення інноваційних технологій освітньої діяльності, забезпечення найкращих умов для здійснення соціалізації індивіда, перетворення освіти на вирішальну соціальну силу.

Освітній процес в Україні ХХІ століття має бути цілісним, таким, що зберігає єдність традицій та інновацій, ґрунтується на врахуванні світового досвіду освіти, новітніх досягнень науки та соціальної практики. Традиційний тип освіти спрямований на постійне відтворення певних знань та формування навичок, тому сутність традиційної освіти вбачається у відтворенні педагогічного досвіду згідно з наданим зразком, інноваційний підхід має забезпечити умови для випереджального зростання духовних потреб людини протягом усього життя, забезпечити постійний розвиток індивідуальності людини, що оголошується вищою духовною цінністю суспільства, його головною продуктивною силою. Відповідно змінюється функція вчителя (викладача), який має навчити учня не лише запам'ятовувати матеріал, а орієнтуватися у середовищі безмежної інформації, розвинути інтелектуальні та творчі здібності, готувати відповідальну особистість, здатну конструктивно працювати в проблемних ситуаціях та демонструвати професійну компетентність.

Бібліографічні посилання

1. Губерський Л. Культура. Ідеологія. Особистість: Методолого-світоглядний аналіз / Л. Губерський, В. Андрущенко, М. Михальченко. – К.: Знання України, 2002. – 580 с.
2. Журавський В. С. Вища освіта як фактор державотворення і культури в Україні / В. С. Журавський. – К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2003. – 416 с.
3. Кремень В. Г. Філософія освіти ХХІ століття / В. Г. Кремень // Освіта і наука України: шляхи модернізації. – К.: Грамота, 2003. – С. 10–15.

4. **Лиотар Ж.-Ф.** Состояние постмодерна / Ж.-Ф. Лиотар. – М.; СПб.: Алетейя, 1998. – 160 с.
5. Проблеми становлення інноваційної політики в Україні / І. П. Макаренко, О. М. Трофимчук, В. П. Кузьменко та ін.; За ред. І. П. Макаренка. – К.: УІНСіР: Ін-т еволют.економіки, 2004. – 124 с.
6. **Триер У. П.** Развитие образования в будущем: окно в неизвестность / У. П. Триер // Перспективы, сравнительные исследования в области образования. – 2001. – Том XXXI, № 4. – С. 13–22.
7. **Уэбстер Ф.** Теории информационного общества / Ф. Уэбстер. – М.: Аспект-Пресс, 2004. – 400 с.

Надійшла до редколегії 20.01.11

ББК 87.7

В. Л. Левченко

Одесский национальный политехнический университет

ТЕМАТИЗАЦИЯ ТРАНСЦЕНДЕНТНОГО В ФИЛОСОФИИ НИКОЛАЯ БЕРДЯЕВА

Розглядається трансцендентне як базовий концепт дослідження різних регіонів буття у філософії М. О. Бердяєва. Викладається різниця між розумінням природи трансцендентного у Канта і Бердяєва.

Ключові слова: трансцендентне, творчість, Бердяєв.

Рассматривается трансцендентное как базисный концепт при исследовании различных регионов бытия в философии Н. А. Бердяева. Выявляется отличие в понимании природы трансцендентного у Канта и Бердяева.

Ключевые слова: трансцендентное, творчество, Бердяев.

The article is devoted to transcendent as the basic concept of researching of various regions of Being in N. A. Berdyaev's philosophy. The difference between Kant's and Berdyaev's conceptions of transcendent is investigated.

Keywords: transcendent, creativity, Berdyaev.

Разорванность мира на бытие и мышление, присутствующая как классическая проблема в истории европейской философии, вызвала внутреннее, личностное отторжение в сочинениях Н. А. Бердяева. Сформировавшись как философ через творческую переработку концептуальных тем, с одной стороны, мистического учения Мейстера Экхарта и Якова Беме (особенно его идеи об Ungrund, т. е. содержащем первичный хаос Ничто, которое стремится стать нечто), а с другой, критицизма Иммануила Канта, он постулировал в качестве главной своей задачи достижение и выражение